

Орман тұқымдарын дайындау, қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану және олардың сапасына бақылау жасау қағидаларын бекіту туралы

Күшін жойған

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 23 желтоқсандағы № 1590 Қаулысы. Күші жойылды - Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 4 қыркүйектегі № 745 қаулысымен

Ескерту. Күші жойылды - ҚР Үкіметінің 04.09.2015 № 745 қаулысымен (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

Р Қ А О - н ы ң е с к е р т п е с і .

ҚР мемлекеттік басқару деңгейлері арасындағы өкілеттіктердің аражігін ажырату мәселелері бойынша 2014 жылғы 29 қыркүйектегі № 239-V ҚРЗ Заңына сәйкес ҚР Ауыл шаруашылығы министрінің 2015 жылғы 27 қаңтардағы № 18-02/44 бұйрығын қараңыз.

Ескерту. Тақырып жаңа редакцияда - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 8 шілдедегі Орман кодексінің 12-бабының 17-16) тармақшасына сәйкес Қазақстан Республикасының Үкіметі

Қ А У Л Ы

Е Т Е Д І :

Ескерту. Кіріспе жаңа редакцияда - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен .

1. Қоса беріліп отырған Орман тұқымдарын дайындау, қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану және олардың сапасына бақылау жасау қағидалары бекітілсін.

Ескерту. 1-тармақ жаңа редакцияда - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен .

2. Осы қаулы алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Премьер-Министрі

Қазақстан

Республикасының

К. Мәсімов

Қазақстан

Республикасы

Үкіметінің

2011

жылғы

23

желтоқсандағы

Орман тұқымдарын дайындау, қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану және олардың сапасына бақылау жасау қағидалары

Ескерту. Тақырып жаңа редакцияда - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

1. Жалпы ережелер

1. Осы Орман тұқымдарын дайындау, қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану және олардың сапасына бақылау жасау қағидалары (бұдан әрі – Қағидалар) Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 8 шілдедегі Орман кодексінің 12-бабының 17-16) тармақшасына сәйкес әзірленді және орман тұқымдарын дайындау, қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану және олардың сапасына бақылау жасау тәртібін айқындайды.

Ескерту. 1-тармақ жаңа редакцияда - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

2. Орман тұқымдарын дайындауды, өңдеуді және сақтауды олардың селекциялық: сортты, жақсартылған, қалыпты санаттары бойынша мемлекеттік орман иеленушілері бөлек жүзеге асырады.

3. Орман тұқымдарының, ал кейіннен отырғызу материалының және өсірілген жасанды орман екпелерінің шығу тегі мен генетикалық сапасының жойылуына жол бермеу мақсатында орман тұқымдарын дайындау, өңдеу және сақтау біртекті партиялармен жүзеге асырылады.

2. Орман тұқымдарын дайындау тәртібі

Ескерту. 2-бөлімнің тақырыбына өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

4. Орман тұқымдарын дайындау тұрақты орман тұқым базасы объектілерінде жүзеге асырылады, ал олар жетіспеген жағдайда қалыпты екпелерде дайындауға жол беріледі.

5. Орман тұқымдарын дайындау кезінде:

1) орман тұқымдарының аудандастырылуын сақтау және орман тұқымдарын орман өсіру жағдайларына сәйкес пайдалануға кепілдік беретін түрлер бойынша

орман тұқымдарының бөлек жиналуын қамтамасыз ету;

2) орман тұқымдарының жоғары сапалы болуы тән Базасының жеміс беретін объектілерінде орман тұқымдарының барынша көп жиналуын қамтамасыз ету;

3) орман тұқымдарын дайындауды бір текке жататын алуан түрлер бірге өскен жағдайда түрлері бойынша бөлек, ал фенологиялық нысандары анық байқалатын ағаш түрлерінің тұқымы үшін - осы нысандар бойынша бөлек жүргізу қажет.

Ескерту. 5-тармаққа өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

6. Орман иеленушілер мен орман пайдаланушылар орман тұқымдары жаппай пісіп-жетілмей тұрып олардың шығымдылығын анықтау мақсатында орман тұқымдарын жинауға арналған барлық жеміс беретін объектілерге алдын ала тексеру жүргізеді. Үстіміздегі жылы орман тұқымдарын жинау үшін белгіленген жеміс беретін объектілердің орналасуы және жинау мерзімі жайында орман иеленушілер 15 күнтізбелік күн бұрын орман қорын күзету, қорғау, пайдалану, ормандарды молықтыру мен орман өсіру саласындағы уәкілетті органның аумақтық органдарын жазбаша хабардар етеді.

7. Орман тұқымдарының күтілетін өніміне болжам жасау осы Қағидалардың 1-қосымшасына сәйкес көзбен байқап көру әдісімен жүргізіледі.

8. Себу сапасы жоғары орман тұқымдарын алу үшін жаппай дайындаудың алдында орман тұқымдарын бақылау мақсатында жинау мен олардың себу сапасын анықтау өткізіледі. Орман тұқымдарын ұшарбасының әр қабатынан осы Қағидалардың 2-қосымшасына сәйкес орташа үлгінің мөлшерлі салмағы көлемінде жинайды.

9. Орман тұқымдарын бақылау мақсатында жинау және дайындау осы Қағидалардың 3-қосымшасында көрсетілген мерзімде олар толық піскеннен кейін жүзеге асырылады.

10. Орман тұқымдары дайындау өсіп тұрған, кесілген ағаштар мен бұталардан, сондай-ақ жер бетінен (шашылып қалған тұқымдар) дайындалады.

11. Орман тұқымдарын дайындау кезінде оларды есепке алу жүргізіледі және осы Қағидалардың 4-қосымшасына сәйкес белгіленген нысан бойынша орман тұқымдарын есепке алу кітабы толтырылады.

3. Орман тұқымдарын өңдеу тәртібі

Ескерту. 3-бөлімнің тақырыбына өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

12. Қылқан жапырақты ағаштардың орман тұқымдарын өңдеудің толық циклы: бүрлерді іріктемелеуді, бүрлерден тұқымдарды ажыратып алуды, тұқымдарды қанатсыздандыруды, оларды қоспалардан тазартуды, сұрыптауды, іріктеуді және ауа құрғақ жай-күйіне (ылғалдығы 12-15%) дейін кептіруді қосады .

13. Жапырақты ағаш түрлерінің құрғақ жемістерін жинап алғаннан кейін шіріп кетпеуі үшін оларды ауа құрғақ ахуалдығына дейін кептіреді.

14. Жапырақты ағаш түрлерінің шырынды жемістерін бұзылып кетпес үшін тұқымын ажыратып алу мақсатында өңдеуге жіберіледі. Жеміс етінен ажыратылған орман тұқымдары ауа құрғақ ахуалдығына дейін кептіріледі.

15. Орман тұқымдарын өңдеудің ерекшеліктері осы Қағидалардың 5-қосымшасында келтірілген .

16. Орман тұқымдарын өңдеу үдерісіне тұқымдарының сапасын бағалау кіреді, ол орташа үлгісін талдау негізінде жүзеге асырылады.

17. Тұқымның орташа үлгісін орман тұқымдарының қалыптастырылған партиясынан үлгілер сұрыптау және бастапқы үлгіні құрау жолымен алады.

18. Осы Қағидалардың 6, 7 және 8-қосымшаларына сәйкес паспорттары, заттаңбалары және орта үлгілерді іріктеу актілерімен сұрыптап алынған орман тұқымдарының орташа үлгілерін орман қорын күзету, қорғау, пайдалану, ормандарды молықтыру мен орман өсіру саласындағы уәкілетті органның мамандандырылған ұйымына (бұдан әрі – мамандандырылған ұйым) тұқымдарының себу сапасын анықтау үшін жібереді.

19. Тұқым партиясын қалыптастырудың, үлгілерді сұрыптаудың және орташа үлгіні құраудың ерекшеліктері осы Қағидалардың 9-қосымшасында келтірілген.

4. Орман тұқымдарын сақтау тәртібі

Ескерту. 4-бөлімнің тақырыбына өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

20. Егістік мақсаттағы арналған орман тұқымдары арнайы қоймаларда (тұқым қоймаларында), ал олар болмаған кезде - осыған лайықталған құрғақ үй-жайларда осы Қағидалардың 5-қосымшасында көрсетілген ерекшеліктерге сәйкес сақталады .

21. Орман тұқымдарын сақтайтын үй-жайлар ауа сору-тарту желдеткіштерімен, ауаның салыстырмалы ылғалдылығы мен температурасын тіркеуге арналған приборлармен жабдықталады. Бұл ретте үй-жай ішіндегі ауаның салыстырмалы ылғалдылығы 70%-дан аспауға тиіс. Үй-жай тұқым сақтайтын қажетті ыдыспен және үлгілер сұрыптауға арналған құрал-сайманмен

22. Орман тұқымдарын цемент, асфальт, тас немесе жер едендерде ашық күйінде сақтауға, сондай-ақ тұқымды қант, тұз және химиялық препараттар салынған ыдыстарда сақтауға болмайды.

23. Қоймаларда тұқым сақтауға қатысы жоқ бөтен заттарды, материалдарды және мүкәммалды сақтауға болмайды.

5. Орман тұқымдарын пайдалану тәртібі

Ескерту. 5-бөлімнің тақырыбына өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

24. Орман тұқымдарын пайдалану ормандарды молықтыру мен орман өсіру кезінде тұқымдарды пайдаланудың географиялық және экологиялық аймағын (пайдалану шекарасын) регламенттейтін орман тұқымдарын аудандастырумен қатаң сәйкес жүзеге асырылады.

25. Ормандар себуге және отырғызу материалын өсіруге арналған барлық орман тұқымдары олардың себу қасиеттерін айқындауға жатады.

26. Орман тұқымдарының себу сапасын олардың ұлттық стандарттарға, техникалық шарттарға және себу үшін іске асыруға және пайдалануға жататын орман тұқым шаруашылығы бойынша басқа да нормативтік құжаттарға сәйкестігін айқындауды мамандандырылған ұйымдар жүзеге асырады.

Ескерту. 26-тармақ жаңа редакцияда - ҚР Үкіметінің 23.07.2013 № 735 қаулысымен .

27. Тұқымдардың себу сапасы айқындалып, оларға мамандандырылған ұйымның оң қорытындысы алынғаннан кейін олар пайдалануға жіберіледі.

28. Мамандандырылған ұйымның теріс қорытындысы алынған тұқымдар ормандар себу және отырғызу материалын өсіру үшін пайдалануға жіберілмейді.

6. Орман тұқымдарын дайындау, өңдеу, сақтау және пайдалану сапасына бақылау жүргізу тәртібі

29. Орман тұқымдарын дайындау, өңдеу, сақтау, пайдалану сапасына бақылау жасауды орман қорын қорғау, күзеті, пайдалану, ормандарды молықтыру мен орман өсіру саласындағы уәкілетті орган (бұдан әрі – уәкілетті орган) мен оның аумақтық органдары (бұдан әрі – аумақтық орган) тексеру нысанында жүзеге асырады.

30. Тексеру ол жүргізілетін орынға барып, мемлекеттік орман иеленуші өкілінің қатысуымен жүзеге асырылады, бұл ретте орман тұқымдарын дайындау, өңдеу, сақтау және пайдалану жөнінде жүргізілетін іс-шаралардың осы

Қағидаларға және Қазақстан Республикасы Орман кодексінде көзделген талаптарға сәйкестігі анықталады.

31. Тексеру жүргізу кезінде мемлекеттік орман иеленушілер уәкілетті органның немесе аумақтық органдардың лауазымды тұлғаларына қажетті материалдар ұсынады, туындайтын мәселелер бойынша жазбаша түсініктемелер береді, сондай-ақ орман тұқымдарын дайындау, өңдеу, сақтау, пайдалану жүзеге асырылатын орынға олармен бірге барады.

32. Жүргізілген тексеру нәтижелері бойынша уәкілетті органның немесе аумақтық органның лауазымды тұлғасы осы Қағидаларға 10-қосымшаға сәйкес нысан бойынша оның нәтижелері туралы Акт жасалады.

33. Тексеру анықтаған бұзушылықтар бойынша мемлекеттік орман иеленушіге қолданыстағы заңнамада көзделген шаралар қолданылады.

Орман тұқымдарын дайындау, қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану және олардың сапасын бақылау жасау қағидаларына
1-қосымша

Орман тұқымдарының күтілетін өнімін көз мөлшерімен бағалау шәкілі

Ескерту. 1-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

(В.Г.Каппер бойынша)

Гүлдену және жеміс беру баллы	Балл сипаттамасы
1	2
Ағаш тұқымдылар үшін	
0	Гүлденбеген және өнім бермеген
1	Тым нашар гүлденген немесе тым нашар өнім берген (орман шетінде өсіп тұрған ағаштарда, жеке дара тұрған ағаштарда гүлдері, бүршіктері немесе жемістері аз мөлшерде және алқаағаштарда болымсыз мөлшерде)
2	Нашар гүлденген және нашар өнім берген (еркін тұрған ағаштарда және орман шетінде өсіп тұрған ағаштарда айтарлықтай қанағаттанарлық дәрежеде және біркелкі гүлденуі немесе жеміс беруі байқалады және алқаағаштарда - нашар)
3	Гүлденуі орташа немесе өнім беруі орташа (еркін тұрған ағаштарда және орман шетінде өсіп тұрған ағаштарда гүлденуі немесе жеміс беруі айтарлықтай елеулі мөлшерде, орта жастағы және пісіп-жетілген алқаағаштарда – қанағаттанарлық)
4	Жақсы гүлденген немесе жақсы өнім берген (еркін тұрған ағаштарда және орман шетінде өсіп тұрған ағаштарда гүлденуі немесе жеміс беруі мол, орта жастағы және пісіп-жетілген алқаағаштарда – жақсы)

5	Тым жақсы гүлденген немесе тым жақсы өнім берген (еркін тұрған ағаштарда және орман шетінде өсіп тұрған ағаштарда, сондай-ақ орта жастағы және пісіп-жетілген алқағаштарда гүлденуі немесе жеміс беруі - мол)
Бұталар үшін	
1	Нашар гүлденген немесе жеміс берген (гүлдер немесе жемістер бірлі-жарым күйінде кездеседі)
2	Гүлденуі немесе жеміс беруі орташа (шамамен тең жартысында гүлдер немесе жемістер жеткілікті мөлшерде)
3	Жақсы гүлденген немесе жеміс берген (басым көпшілігі немесе іс жүзінде барлық бұталар молынан гүлденеді немесе жеміс береді)

Ескертпе:

1. Бірыңғай шәкіл бойынша жаппай тұқым дайындау үшін пайдаланылатын селекциялық санаты әртүрлі барлық жеміс беретін екпелерде алдын ала тексеру жүргізіледі.

2. Орман тұқымдарының күтілетін өнімін болжау алдын ала бөлінген көлемі кемінде 0,25 га сынақ алаңқайларында көзбен шолып-байқау әдісімен жүргізіледі.

Орман тұқымдарын дайындау, қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану және олардың сапасын бақылау жасау қағидаларына

2-қосымша

Орташа үлгінің массасы

Ескерту. 2-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

р/с №	Түр атауы	Бір үлгі іріктеп алынатын партияның ең жоғары массасы, кг	Орташа үлгінің массасы, г
1	2	3	4
1	Кәдімгі өрік <i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	500	2500
2	Бұталы тұшақұрай <i>Amorpha fruticosa</i>	100	100
3	Кәдімгі бөріқарақат <i>Berberis vulgaris</i> L.	100	100
4	Салпыншақ қайың (қотыр қайың) <i>Betula pendula</i> Roth (<i>B.verucosa</i> Ehrh.)	75	25
5	Шығыс биотасы (<i>Biota orientalis</i> Endl)	100	150
6	Кәдімгі қынаағаш <i>Ligustrus vulgare</i> L.	100	200

7	Кәдімгі Crataegus oxyacanth L.	долана	100	300
8	Бұталы Cerasus fruticosa (Pall.) G. woron	шиө	200	400
9	Кәдімгі Cerasus vulgaris Mill.	шиө	400	500
10	Жылтыр Ulmus laevis Pall.	шегірін	100	50
11	Жербауырлы Ulmus pinnato-ramosa Dieck.	шегіршін	100	75
12	Үш тікенді (Gleditsia triacanthos L.)	қарамала	400	500
13	Кәдімгі Pirus communis L.	алмұрт	100	150
14	Сәнтал, Cornus sanguinea L.	көрік тал	200	300
15	Жүзгін Calligonum		200	500
16	Кәдімгі Quercus robur L.	өмен	5000	2500
17	Кәдімгі Picea abies (L.) Karst.	шырша	50	50
18	Сібір Picea obovata Lebed.	шыршасы	50	50
19	Шренк Picea Schrenkiana Fet. M	шыршасы	50	75
20	Кәдімгі Lonicera xylosteum L.	ұшқат	50	50
21	Татар Lonicera tatarica L.	ұшқаты	50	50
22	Кәдімгі Viburnum opulus L.	шөңгіш	200	150
23	Сары Caragana arborescens Lam.	қараған	100	200
24	Ақ Acer pseudoplatanus L.	үйеңкі	300	500
25	Сүйір жапырақты платановидный Acer platanoides L.	үйеңкі	300	500
26	Дала Acer campestre L.	үйеңкісі	200	300
27	Татар Acer tataricum L.	үйеңкісі	200	300
28	Ат Aesculus hippocastanum L.	талшыны	2000	3500
29	Ірі жапырақты Tilia platyphyllos Scop.	жөке	300	500

30	Ұсақ жапырақты жөке <i>Tilia cordata</i> Mill.	200	300
31	Сібір балқарағайы <i>Larix sibirica</i> Ledeb.	50	75
32	Жіңішке жапырақты жиде <i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	200	500
33	Виргин аршасы <i>Juniperus virginiana</i> L.	100	200
34	Кәдімгі арша <i>Juniperus communis</i> L.	100	150
35	Қарашайыр шырғанақ <i>Hippophae rhamnoides</i> L.	100	150
36	Грек жаңғағы Оғпдфты купшф Дю	1000	5500
37	Кәдімгі шабдал <i>Persica vulgaris</i> Mill	1000	2500
38	Сібір самырсыны <i>Adies sibirica</i> Ltdeb	100	100
39	Ақ қараған <i>Robinia pseudoacacia</i> L.	100	150
40	Итраушан <i>Rosa canina</i> L.	100	150
41	Кәдімгі шетен <i>Sorbus aucuparica</i> L.	50	25
42	Ақ сексеуіл <i>Haloxulon persicum</i> Bge.	500	50
43	Қара сексеуіл <i>Haloxulon arillum</i>	500	50
44	Жалқын <i>Cotinus coggygria</i> Scop.	75	75
45	Тікенді қараөрік <i>Prunus spinosa</i> L.	400	750
46	Соғды қара өрігі <i>Prunus divarigata</i> Ldb.	500	1500
47	Сары қарақат <i>Ribes aurerum</i> pursh	30	30
48	Палецк сараңы (Палецк шеркезі) <i>Salsola paletziana</i> Litv.	500	100
49	Шеркез сараңы <i>Salsola richteri</i> (Моқ.)	500	100
50	Самырсын қарағай <i>Pinus sibirica</i> Du Tour	500	1000
51	Кәдімгі қарағай <i>Pinus silvestris</i> L.	50	50
52	Батыс бозаршасы <i>Tuja occidentalis</i> L.	30	25

53	А қ Morus alba L.	т ұ т	30	30
54	Қ а р а т ұ т Morus nigra L.		30	25
55	О р м а н Malus silvestris (L.) Mill.	ал м а с ы	100	150
56	Паллас немесе сібір Malus pallasiana Juz.	алмасы	75	50
57	Ж а с ы л Fraxinus lanceolata Borkh.	ш а ғ а н	200	300
58	К ә д і м г і Fraxinus excelsior L.	ш а ғ а н	200	400
59	С о ғ д ы Fraxinus sogoliana Vge	ш а ғ а н ы	200	300

Е с к е р т п е :

1. Ең жоғары массаның 1/25 бөлігін құрайтын тұқым партиясы шағын партия деп е с е п т е л е д і .

2. Массасы бойынша шағын партиядан орташа үлгі үшін белгіленген массаның жартысын құрайтын тұқым үлгісі іріктеп алынады.

3. Бір түр тұқымдары партияларының массасы бойынша шағын бірнеше партияны араластыруға болмайды және олардан бір орташа үлгі іріктеп алуға ж о л б е р і л м е й д і .

4. Артықшылығы бар ағаштардан және ерекше бағалы тұқымды ағаштарынан жиналған тұқымдар үшін орташа үлгілердің белгіленген массасын сақтамауға болады.

О р м а н т ұ қ ы м д а р ы н д а й ы н д а у ,
қ а й т а ө н д е у , с а қ т а у м е н п а й д а л а н у
ж ә н е о л а р д ы ң с а п а с ы н б а қ ы л а у
ж а с а у қ а ғ и д а л а р ы н а
3-қосымша

Қазақстандағы негізгі ағаш және бұта тұқымдыларының гүлдеу, пісіп-жетілу және олардың жемістерін, бүрлерін және тұқымдарын жинау күнпарағы

Ескерту. 3-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

Р/с №	Түр атаулары	Уақыты (айлар)			
		гүлдеуі	пісуі	жиналуы	піскен жеміс пен бүрдің түр-түсі
1	2	3	4	5	6

Қылқан жапырақтылар					
1	Сібір шыршасы	Ү-VI	ҮIII	ҮIII-IX	құба
2	Шренка шыршасы	Ү	IX	IX	қоңыр жылтыр
3	Сібір балқарағайы	IҮ-V	ҮIII-IX	ҮIII-IX	ашық-сары немесе қоңыр-сары
4	Кәдімгі арша	IV-V	IX	IX-X	қара-көкшіл
5	Зеравшан аршасы	IV-V	IX	X	қара-қошқыл
6	Түркістан аршасы	IV-V	VII	IX	жылтыр қара
7	Сібір самырсыны	Ү-ҮI	ҮIII-IX	IX-X	құба, ашық-құба
8	Сібір балқарағайы	VI	VIII-IX	IX	сұр-қоңыр
9	Кәдімгі қарағай	V-VI	IX-X	X-III	сұр, сұр-құба, қара-қоңыр, қызғылт қоңыр
10	Батыс бозаршасы	IV-V	IX-X	IX-X	сұр-қоңыр, қара-қоңыр
Жалпақ жапырақтылар					
11	Кәдімгі өрік	III-IҮ	ҮI-ҮIII	ҮI-ҮIII	қызыл-сары
12	Ақ қараған немесе ақ инеш	Ү-ҮI	IX	IX-XII	қоңырлау-сары
13	Сары қараған	Ү-ҮI	ҮI-ҮII	ҮI-ҮII	сары-құба
14	Тушақұрай	ҮI-ҮII	IX-X	IX-X	қоңырлау
15	Салпыншақ қайың	IҮ	ҮII-VIII	ҮII-VIII	сары-жасыл, сары-қоңыр
16	Кәдімгі қынағаш	Ү-ҮI	ҮIII-IX	IX-XI	қара, жылтыр
17	Кәдімгі долана	Ү-ҮI	ҮIII	ҮIII	құба-қызыл, сары
18	Кәдімгі аюбадам	Ү	ҮII-ҮIII	ҮIII	қызыл, қызғылт-сары
19	Дала шиесі	Ү	ҮII	ҮII	қызыл
20	Жылтыр шегіршін	III-IҮ	V	V	сұр
21	Кішкі жапырақты шегіршін	III-IҮ	IҮ-Ү	IҮ-Ү	құм түсті
22	Кәдімгі қарала	Ү-ҮI	IX-X	IX-XII	қара-қоңыр, жылтыр
23	Алмұрт	IҮ-Ү	ҮIII-X	ҮIII-X	көк-жасыл
24	Сәнтал, көріктал	ҮI	IX	IX-X	қара
25	Емен	IҮ-Ү	IX-X	IX-X	қара-қоңыр, жылтыр
26	Кәдімгі ұшқат	Ү-ҮI	ҮIII-IX	ҮIII-IX	қою-қызыл
27	Татар ұшқаты	Ү-ҮI	ҮII-ҮIII	VII-ҮIII	ақшыл-қызғылт, шымқай-қызыл
28	Ақ тал	IҮ-Ү	V-VI	V-VI	сары-қоңырлау
29	Шөңгіш	Ү-ҮI	IX	IX	ашық-қызыл
30	Сәнағаш	ҮI-ҮII	IX-X	IX-XI	құба
31	Сүйір жапырақты үйеңкі	IҮ-Ү	IX	IX-X	құба-қоңыр

32	Дала үйеңкісі	ІҮ-Ү	ҮІІІ-ІХ	ІХ-Х	жасыл-құба, қоңыр-құба
33	Татар үйеңкісі	Ү-ҮІ	ҮІІІ-ІХ	ІХ-Х	сары-қызыл, құба-қызыл
34	Ат талшыны	Ү-ҮІ	ІХ-Х	ІХ-Х	жасыл, жылтыр қоңыр
35	Үлкен жапырақты жөке	ҮІ-ҮІІ	ІХ-Х	ІХ-Х	қара-сұр
36	Кіші жапырақты жөке	ҮІ-ҮІІ	ІХ-Х	ІХ-ХІІ	құба-қоңыр
37	Жіңішке жапырақты жөке	Ү-ҮІ	ІХ-Х	ІХ-Х	ақшыл
38	Шырғанақ	ІҮ-Ү	ҮІІІ-ІХ	ІХ-Х	қызыл, қызғылт сары құба
39	Грек жаңғағы	ІҮ-Ү	ҮІІІ-Х	ІХ-Х	сары құба, ақшыл-қоңыр
40	Жабысқақ қандыағаш	ІІІ-ІҮ	Х-ХІ	Х-ХІ	қызыл-құба
41	Кәдімгі шабдал	ІҮ	ҮІІІ-ІХ	ҮІІ-ІХ	сары-қызғылт баркыт түсті
42	Итті раушан	Ү-ҮІ	ІХ-Х	Х	қызғылт-сары, қызыл
43	Кәдімгі шетен	Ү-ҮІ	ҮІІІ-ІХ	ІХ-Х	қызғылт-сары
44	Ақ сексеуіл	ІІІ-ІҮ	Х	Х	ашық-сары, ашық
45	Қара сексеуіл	ІІІ-ІҮ	Х	Х	сұр
46	Жалқын	Ү-ҮІ	ҮІ-ҮІІ	ҮІ-ҮІІ	сұр-қоңырлау
47	Тікенді қараөрік	ІІІ-ІҮ	ҮІІ-ІХ	ҮІІ-ІХ	қара-көк
48	Соғды қараөрік	ІІІ-ІҮ	ҮІІІ-ІХ	ҮІІІ-ІХ	күргін, сары-жасыл, қызылшия
49	Сары қарақат	Ү	ҮІІ	ҮІІ	қара-күнгін
50	Қара қарақат	Ү	ҮІІ	ҮІІ	қара
51	Шығыс сораңы	ҮІ-ҮІІ	Х	Х-ХІ	сұр
52	Рихтер сораңы	ҮІ-ҮІІ	Х	Х-ХІ	сұр-күміс
53	Бальзам терегі	ІҮ-Ү	ҮІ	ҮІ	жасыл-құба
54	Ақ терек	ІІІ-ІҮ	Ү-ҮІ	Ү-ҮІ	ашық-жасыл
55	Қара терек	ІҮ	Ү-ҮІ	Ү-ҮІ	жасыл
56	Батыс бозаршасы	ІҮ-Ү	ІХ-Х	ІХ-Х	ақшыл-сары
57	Ақ тұт	Ү	Ү-ҮІІ	Ү-ҮІІ	ақ, жасылды-ақ
58	Қаратұт	Ү	ҮІ-ҮІІ	ҮІ-ҮІІ	қара-қызыл, қара-сия
59	Жасыл шаған	ІҮ-Ү	ІХ	ІХ-Х	құба
60	Кәдімгі шаған	ІҮ-Ү	ҮІІІ-ІХ	ІХ-ХІ	жасыл-құба
61	Соғды шағаны	ІҮ-Ү	ІХ	ІХ-Х	құба

Е с к е р т п е :

1. Күнтізбеде жаппай гүлденуінің және жемістердің (бүрлердің) пісуінің мөлшерлі мерзімдері көрсетілген, олар қолайсыз жағдайларда кешірек басталуы мүмкін. Тұқым жинау үшін сондай-ақ болжамды мерзімдер келтірілген. Сары

қараған, қайың, терек пен көкталдың жемістері мен сырғаларын толық піспей тұрып біраз ертелеу жинайды, өйткені піскеннен кейін тұқымдар тез шашылып қалады.

2. Кәдімгі шағанның, қабыржықтың және итмұрынның жемістерінде тұқымды себуге неғұрлым ойдағыдай әзірлеу үшін біраз піспеген күйінде жинаған жақсы.

Орман тұқымдарын дайындау,
қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану
және олардың сапасын бақылау
жасау қағидаларына
4-қосымша

Орман тұқымдарын есепке алу кітабы

Ескерту. 4-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

Орман тұқымы _____ түр атауы

Осы тұқым партиясы паспортының № және толтырылған күні	Тұқымның дайындалған жері (алынған) орман тұқым ауданының, кіші ауданының индексі, шаруашылығы, орманшылығы	Тұқым массасы, кг	Тұқымның селекциялық санаты (сорты, жақсартылған, жақсы)	Тұқым сапасы	
				Тұқым сапасы туралы құжаттың толтырылған № және күні	Тұқым сапасы туралы құжаттың қолданылу мерзімі
1	2	3	4	5	6

кестенің жалғасы

Тұқым сапасы	Тұқымның шығымы, кг			Жыл басына кондициялы тұқымдардың қалдығы, кг
Сапасыныбы, өнгіштігі % (сапалығы, өміршеңдігі)	Тұқымның жұмсалуды немесе есептен шығарылуы туралы құжаттың № және күні	Жұмсалғаны барлығы, оның ішінде өткізілді	Есептен шығарылды (кондициялы емес)	
7	8	9	10	11

Ескертпе: Орман тұқымдарын есепке алу кітабы нөмірленуге, жіппен байлануға және тұқым дайындаушы орман иеленушінің (орман пайдаланушының) мөрімен куәландырылуға тиіс.

Орман тұқымдарын дайындау, қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану және олардың сапасын бақылау жасау қағидаларына
5-қосымша

Ағаштар мен бұталардың алуан түрлерінің бүрлерін, жемістерін және тұқымдарын жинау, өңдеу және сақтау ерекшеліктері

Ескерту. 5-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

Р/с №	Бүрлер мен жемістерді жинау	Бүрлер мен жемістерді өңдеу. Тұқым тазалау	Жалпы массадан бүрлер мен жемістерден тұқым шығымы, %	Тұқым сақтау		
				Сақтау тәсілдері	Сақтау мерзімі, жыл	Тұқымның оңтайлы ылғалдылығы %
1	2	3	4	5	6	7
Сібір шыршасы, Шренк немесе Тянь-Шань шыршасы						
1	Бүрлерді олар селекциялық тұқым шаруашылығы объектілерінде, сондай-ақ қалыпты алқа ағаштарда өсіп тұрған ағаштардан қоңыр түске боялған кезінде жинайды, УОТУ-лерде және кеспе ағаштарда бүрлерді кесілген ағаштардан жинауға болады.	Тұқымдарды бүрлерден бүркептіргіштерде 30-40° С температурада бүрлер ашыла бастағанға дейін және одан кейін олар толық ашылғанға дейін 45 С аспайтын температура жағдайында алады. Бүрлерді күн бүркептіргіштерінде кептіруге болады. Алынған тұқым қанатсыздандырғыштарда, тұқым тазарту машиналарында, суға шаю тәсілімен немесе қолмен қанатсыздандырылады, ал содан соң елеуіштерде немесе жел өтіне қолмен желдетіледі.	2-4	Бітеу жабылатын шыны шөлмектерде, сиымдылығы 25 л дейін металл немесе полиэтилен құтыларда	3-4	6-7,5
Сібір балқарағайы						

2	<p>Бүрлерді тұқым толық піскенге дейін 15-20 күнтізбелік күн қалғанда негізінен селекциялық тұқым объектілерінде және қалыпты алқа ағаштардан</p> <p>Бүрлерді қолмен жұлып алады, бүр алғыштармен тарайды, жеңіл ағаш таяктармен сабалайды. Бүрлерді УОГУ-лерде кесілген ағаштардан және кеспеағаштарда қалыпты алқаағаштардан жинауға болады.</p>	<p>Тұқымдарды бүрлерден бүркептіргештерде 30-40⁰ С температурада алдын ала кептірілген бүрлерден алғашқы бүрлер ашыла бастағанға дейін және одан кейін олар толық ашылғанға дейін 45 С аспайтын температура жағдайында алады.</p> <p>Бүрлерді күн бүркептіргіштерінде кептіруге болады.</p> <p>Алынған тұқым қанатсыздандырғыштарда , тұқым тазарту машиналарында, суға шаю тәсілімен немесе қолмен қанатсыздандырылады, ал содан соң елеуіштерде немесе жел өтіне қолмен желдетіледі.</p>	4-6	Бітеу жабылатын шыны шөлмектерде, сиымдылығы 25 л дейін металл немесе полиэтилен құтыларда	4-5	8-9
---	--	---	-----	--	-----	-----

Кәдімгі арша, зерашан, түркістан және басқа да аршалары

3	<p>Бүржидектерді піскеннен кейін (өзіне тән бояуы болады) үсік басталмай тұрып қолмен жинайды. Үсіктен кейін бүржидектер жерге түсе бастайды.</p>	<p>Бүржидектерді 3-4 күнтізбелік күн суға немесе марганец қышқылы калийдің 0,5% ерітіндісіне салып қояды, содан соң ағаш ыдыста ағаш оқтаулармен ұнтақтайды немесе кедір-бұдыр екі тақтайдың арасына салып , електе немесе тұқым тазарту машиналарында үгітеді.</p> <p>Содан кейін тұқымды сумен шайып, електерге 1,5-2 см. қалыңдықта жайып кептіреді.</p>	8-10	бұл да	2-3	
---	---	---	------	--------	-----	--

Сібір майқарағайы

	<p>Бүрлерді селекциялық тұқым шаруашылығы объектілерінде және қалыпты алқаағаштарда өсіп тұрған ағаштардан ұшар бастардың</p>	<p>Бүрлер жақсы пісу үшін оларды жақсы желдетілетін бөлмелерге шашып қойып, күніне 1-2 рет араластырады.</p> <p>Тұқымды бүрлерден машинада алу ұсынылады . Машина болмаған</p>		Бітеу жабылатын шыны шөлмектерде,		
--	---	--	--	-----------------------------------	--	--

4	оңтүстік секторларда олар өзіне тән түске боялып, ішінара шашыла бастаған кезде жинайды. Кеспеағаштарда бүрлерді кесілген ағаштардан жинауға болады.	жағдайда ашылған бүрлерді қаптарда қолмен үгітеді, тұқымды қабыршақтардан және өзектерден електерде ажыратады, қанатсыздандырады және желдетеді.	20		сиымдылығы 25 л дейін металл немесе полиэтилен құтыларда	2	11-12
Сібір самырсын қарағайы (сібір самырсыны)							
5	Бүрлерді (піскен) жинауды өсіп тұрған ағаштардан оларды сырқпен сілку немесе бұтақтарын таяқпен сабалау арқылы жүргізеді. Өнім мол болған жылдары бүрді жерден қар еріп кеткеннен кейін де жинайды.	Бүрлерді ұсақтайды және тұқымдарды үгіту аппараты бар машиналарда қоспалардан тазартады. Машина болмаған жағдайда бүрлерді ағаш үгіткіш терде ұсақтайды, қисық таяқтармен ұнтақтайды. Тұқымды електерде тазартады. Дайындалған тұқымдарды 10-15 см қалыңдықпен күн көзінде кептіреді. Көп тұқымды астық кептіргештерді кептіруге болады	Сібір самырсын қарағайы – 24-25		Кұрғақ, салқын үй-жайларда жәшіктерде, қоймаларда, қамбаларда. Шұңқырларда, траншеяларда құмқабаттарын төгу арқылы сақтайды.	1 2	12 - 16 -
Кәдімгі қарағай							
6	Бүрлерді ТОТБ объектілерінде және қалыпты алқаағаштарда өсіп тұрған ағаштардан қыркүйек-қазанда (ерте жинау) және қарашадан наурызға дейін жинайды. УОТУ мен үстіміздегі жылығы кеспеағаштарда кесілген ағаштардан жинауға болады.	Тұқымды бүрлерден бүркептіргіштерде 50-60 °С температурада ажыратып алады. Ерте жиналған бүрлер толық пісуі үшін оларды жақсы желдетілетін жерлерге 1-2 ай қояды, мезгіл-мезгіл араластырып тұрады және сақтауға қойылған соң 1-3 айдан кешіктірмей өндейді. Тұқымдарды механикалық тәсілмен немесе су бүрку арқылы қанатсыздандырады және сұрыптайды.	1		Бітеу жабылатын шыны шөлмектерде, сиымдылығы 25 л дейін металл немесе полиэтилен құтыларда	5-6	6-7,8
Батыс бозаршасы							
7	Бүрлерді піскен кезінде өсіп тұрған	Бүрлерді құрғақ үй-жайда жерге жайып брезентте	4-10		бұл да		-

	ағаштардан бірден жинайды	немесе сөрелерде кептіреді және тұқым тез түсу үшін араластырады.			2-3	
Кәдімгі өрік						
8	Жемістерін піскен кезінде бұтақтарынан қолмен үзіп алып немесе (жаппай піскен кезде) жерге төселген төсеніштерге сілку арқылы жинайды.	Тұқымның шағын партияларын дайындау кезінде қолмен жинаған соң 1-2 күнтізбелік күн ішінде жемістерді кесіп, сүйектерін жемістерден ажыратып алады немесе тұқымның үлкен партиясын дайындағанда сүйек шығаратын машиналар пайдаланылады. Сүйектерді 4-5 см қалыңдықта жайып ауада немесе 35°C аспайтын температурада астық кептіргіштерде кептіреді.	10-17		2	8-12
Бұталы туша құрай						
9	Жеміс беретін бұтақтарды күзде және қыста қолға қолғап киіп жинайды	Жеміс бұтақтарын кептіріп, електерден өткізіп, тазалайды (себу ашылмаған дәнмен жүргізіледі)	60-70		3-4	11-12
Салпыншақ қайың						
10	ТОТБ объектілері мен қалыпты алқаағаштарда сырғаларды өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп немесе секаторлармен және бұтақ кескіштермен кесіп, тұқым шашыла бастағанға дейін 10-15 күнтізбелік күн қалғанда жинайды	Сырғаларды жақсы желдетілетін жерлерде 5 см қалыңдықта жайып немесе бұтақтармен бірге іліп кептіреді. Кептірілген сырғаларды тырмамен араластырады, қаптармен үгітеді немесе сілکیدі; буылған сырғаларды үгітеді. Жапырақтарын, бұтақтарын, өзектерін және басқа да ірі қоспаларды тұқыммен қабықтарын електен өткізу арқылы алып тастайды. Қайың тұқымын 2-3 мм дөңгелек тесікті електерде	Қабықты – 90; қабықсыз – 30-40			7-8

	сырғаларды майыстырған да олар ішінара шашыла бастайды)	тазартуға болады. Үлкен партиялар дайындау кезінде сырғаларды өңдеуді (қанатсыздандыра отырып) тұқым тазалайтын машиналарда жүргізу ұсынылады.		жәшіктерде қалыңдығын 4 см қағаз салып сақтайды.	1-2	
Үлпек қайың						
11	Сырғаларды өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп немесе секаторлармен немесе бұтақкескіштермен кесіп жинайды. Піскен сырғалар ағашта ұзақ тұрады, сондықтан жинауға асықпауға болады	Бұл да салпыншақ қайың сияқты	Қабықты – 20; үлпек – 30-40	Бұл да салпыншақ қайың сияқты	1-2	-
Кәдімгі қынаағаш						
12	Жемісі піскен соң қолмен жинайды	Жидектерді електен өткізіп, сумен жуады, електе қалыңдығын 1,5-2 см етіп жайып кептіреді немесе жидектерді електен өткізген соң мезга бар тұқымды кептіріп, сұрыптайды. Жемістердің үлкен партиясын тұқым тазалайтын машиналарда өңдеуге болады, өңдеуден кейін тұқымды жуу керек	8-18	Бітеу және жабық ыдыста, ағаш жәшіктерде. Таза қаптарда сақтауға болады	1-2	8-10
Кәдімгі долана						
13	Жемістер піскен кездегі қалыпты түсіне бояла бастағанда оларды ерте күзде себу үшін; ұзақ сақтау үшін - толық піскен кезде жинайды. Секаторлардың, ұзын сырықты кескіштердің көмегімен немесе сатылардан жиналады.	Жемістер жеміс қырғыштарда немесе електерде қолмен үгітіледі, ағаш ыдыста қолмен езіледі. Үлкен партиялар өңдеу үшін тұқым тазалайтын машиналар пайдаланылуы мүмкін. Тұқымды 2-3 см қалыңдықта жайып, жуады, кептіреді және сұрыптайды.	15-20	Таза қаптарда, ұрада, жәшіктерде	2	10-12
Аюбадан: кәдімгі, қызыл, қара						

14	<p>Піскен жемісті бұтақтарын қолмен үзіп алады немесе секатормен себетке не төселген төсеніштерге кесіп түсіреді.</p>	<p>Жемістерді ағаш ыдыстарда немесе астауларда ағаш қалақтармен араластырады, електерден өткізеді, жеміс қырғыштарда өңдейді. Тұқымды сумен жуып, шүберек тартылған рамаларға 1 см қалыңдықта жайып, кептіреді, сұрыптайды.</p>	<p>Қызыл аю: бадам – 3-5; кара – 2-6</p>	<p>Бітеу және жабық ыдыста; ағаш жәшіктерде</p>	2	8-10
Шие: бұталы, далалық, кәдімгі						
15	<p>Піскен жемісті бұтақтан үзіп, қолмен жинайды. Жеміс бақтарында жеміс жинау машинасын қолданылады.</p>	<p>Сүйектерді жемістерден сүйек алу машиналарында немесе жеміс қырғыштарында ажыратып алады. Аз мөлшерде дайындау кезінде сүйектер қолмен ажыратып алынады немесе жемісті ағаш ыдыста мыжиды, ал сүйектегі жеміс жұмсағын елек арқылы жуып шаяды. Жемісті жинаған соң 1-2 күнтізбелік күн бойы өңдейді. Егер тұқымдар жиналған соң бірден себуге арналмаса, оларды елекке қалыңдығын 2-4 см жайып кептіреді және сұрыптайды. Тұқымның үлкен партияларын өңдеу кезінде салқын тәсілмен ілеспе өнім (пюре, шырындар) ала отырып дайындайды.</p>	<p>Шие: бұталы - 12-15; кәдімгі - 12-20</p>	<p>Таза қаптарда, жәшіктерде, қоймаларда</p>	2	10-12
Шегіршін: жылтыр; жапырақты, қарағаш; ұсақ жапырақты, бұжыр жапырақты						
16	<p>Жемістерін қанаттары сарғая бастаған күннен 5-10 күнтізбелік күн ішінде жинайды</p>	<p>Жемістерді қоспалардан, ал жер бетінен жинағанда електі пайдаланып топырақ түйірлерінен тазартады. Содан кейін жемісті 3-5 см қалыңдықта жайып кептіреді. Қанатсыздандырылған тұқымды себу үшін жемісті тұқым тазарту</p>	<p>Шегіршін: жылтыр – 40; жапырақты – 60; ұсақ жапырақты – 50</p>	<p>Тұқым жиналған соң бірден себіледі. Келесі жылдың көктеміне дейін сақтау қажет болса, тұқымды кептіріп, хлорлы кальций құйылған бітеу</p>	-	7 - 8

		машиналарында өңдеуге немесе ұсақ ұялы електен өткізу арқылы қолмен өңдеп, желдеткіштер немесе жел арқылы сұрыптауға болады.	- 7 0 ; бұжыр жапырақты – 40-50	және жабық шөлмектерде сақтайды (10 л шөлмекке 100 гр хлорлы кальций).	1	сақтау үшін 4-6
Кәдімгі қарамала						
17	Піскен жемістерді өсіп тұрған ағаштардан жинайды	Жемістерді күн көзінде желдетілетін орында немесе бүркептіргіште 30 -35°C температурада кептіреді; тұқым тазалау машинасында немесе үгіткіште не жеңіл таякпен брезентке сабалау арқылы қолмен өңдейді. Тұқымды қоспалардан електе тазалайды.	20-25	Қағаз қаптарда, үлкен партияларын жәшіктерде, қоймаларда	4-5	11-12
Кәдімгі алмұрт						
18	Жемісті әбден піскен кезінде соң өсіп тұрған ағаштардан жинайды.	Шағын тұқым партияларын дайындағанда жемісті ағаш ыдыста езеді немесе електе жонады. Әдетте тұқымды 2 рет жуып, шүберек тартылған рамада қалыңдығын 1 см дейін етіп жайып кептіреді, сұрыптайды және сорттайды. Тұқымды сорттап алудың құрғақ тәсілінде қолданады: жемісті ұсақ бөліктерге кесіп, күн көзіне кептіреді және ұсақталған массаны үгітіп, електеп өткізеді. Тұқымның үлкен партияларын бір мезгілде шырындар немесе пюре алумен (ыстық әдіспен емес) әзірлейді.	0,8-1,0	Ұзақ сақтау үшін бігеу және жабық шыны шөлмектерде. Таза қаптарда (көктемге дейін қыста сақтау үшін) сақтауға жол беріледі.	2-3	10
Дерен: ақ, қою қызыл немесе сәнтал						
19	Жемісті толық піскен кезінде бұтадан қолмен	Жемісті електен өткізеді немесе жеміс қырғышта өңдейді. Тұқымды жеміс жұмсағынан сумен жуып ажыратады, қалыңдығын	Ақ дерен – 10-15; қою қызыл дерен – 10-25	Таза қаптарда, жәшіктерде, қоймаларда		10-12

	үзіп алу немесе жерге сілкілеу арқылы жинайды.	2-3 см етіп елекке жайып кептіреді және сұрыптайды.			1-2	
Емен: қызыл, жартас						
20	Жаңғағын жерге жаппай түскен кезде сол бір учаскеде жинауды 3-5 күннен кейін қайталап, бірнеше рет жинайды. Алдымен ауру, зақымданған жаңғақтар түсетінін ескеру керек	Жиналған жаңғақтарды 15 см дейін қалыңдықта жайып және ағаш күрекпен араластырып, аздап кептіреді. Содан соң оларды ірі және ұсақ қоқыстардан тазартады. Траншеяларға қысқы сақтауға салғанға дейін ауаның салыстырмалы ылғалдылығы 60-70% жерлерде (жертөлелер, ұралар) сақтайды.	90-95	Қысқа сақтауды: траншеяларда; қарда; жаңғақ сақтау қоймаларында; типтік қоймаларда	Жиналған жылдан кейінгі көктемге дейін 2	мүлдем құрғақ массасынан 55-60 -
Ұшқат: Маака; кәдімгі; татар						
21	Жидектерді бұтақтардан қолмен үзіп алу арқылы қолмен жинайды	Жемісті електе, жеміс қырғышта, тұқым тазалау машиналарында езеді, ағаш ыдыста мыжиды. Тұқымды жеміс жұмсағынан сумен шаю арқылы ажыратады, шүберек тартылған рамада 1-1,5 см қалыңдықта жайып кептіреді және сұрыптайды	3-9	Ұзақ сақтау үшін сиымдылығы 25 л дейін окшау ыдыста. Қысқа мерзімді сақтау кезінде жәшіктерде және таза қаптарда	2	Ұшқаты: татар - 10-12; кәдімгі - 8; маака - 8-10
Ақ күміс тал, тал						
22	Сырғаларды өсіп тұрған ағаштардан қолмен ұзу немесе секатормен кесу арқылы жинайды. Жинауға алғашқы қорапшалар ашылып, мақтасы шыға бастаған кезде кіріседі.	Дайындалған сырғаларды құрғақ, желдетілетін жерлерге 2-3 сырғаны толық піскенге дейін қояды. Қорапшаның басым бөлігі ашылып, мақтасы шыққанда 2-3 күнтізбелік күннен кейін сырғаларды тұқым тазарту машиналарында өңдейді немесе тесіктері 2x2, ал содан соң 1x1,5 мм металл торлардан өткізіп өңдеп, бұл тәсілді 2-3 рет қайталайды. Тұқымды таяудағы 15-20 күнтізбелік күн ішінде себу мүмкін болмаған жағдайда тұқымды 5-6 с бойы бөлме температурасында 6-7%	2-10, орташа есеппен 4,5-5	Бітеу және жабық шөлмектерде. Хлорлы кальций немесе өшірілмеген әгі бар эксикаторларда		6-7

		ылғалдылыққа дейін кептіреді.			1 жылға дейін		
Кәдімгі шәңгім							
23	Толық піскен жемістерді бұтақтарды үзіп, қолмен жинайды	Жемістерді жеміс қырғыштарда өңдейді, електен өткізеді немесе ағаш ыдыста езеді. Тұқымын (сүйегін) жеміс жұмсағынан сумен шайып ажыратып алады, електерде 1,5-2 см қалыңдықта жайып, кептіреді және сұрыптайды.	8-10		Бітеу және жабық шөлмектерде, күбілерде. Уақытша сақтаған кезде - жәшіктерде және қаптарда	2	8-10
Ағаш тәріздес қараған және сары қараған							
24	Жемістерді олар жарылмай тұрып бұтақтарын ұзындығы 0,5 м таяқпен ұрып төселген төсенішке түсіреді немесе қолмен үзіп жинайды	Бұршақтарды төсенішке 4-6 см қалыңдықта жайып, желдетілетін жерде кептіреді (күн көзінде емес) және барлық бұршақ ашылғанша тырмамен араластырады. Жеміс жарылған кезде тұқым сырт жаққа шашырап кетпес үшін жемісті ұсақ тормен жабады. Тұқымдарды қоспалардан желдеткіште тазалайды.	15-20		Ұзақ сақтау үшін бітеу және жабық ыдыс қолданылады. Жәшіктерде және қоймаларда. Жинаған соң бірінші көктемге дейін қағаз қаптарда сақтауға болады.	3-4	11-12
Кәдімгі сәнағаш							
25	Жемісін өсіп тұрған ағаштардан әбден піскен кезде қолмен үзіп және секатормен кесіп жинайды	Жемістерді аздап кептіреді және тұқым алу үшін машинада өңдейді немесе електен өткізеді және сұрыптайды	22-25		Жәшіктерде, қоймаларда, қаптарда	2-3	-
Үйеңкі: ақ; далалық; сүйір жапырақты							
26	Өсіп тұрған ағаштардан әбден піскен кезінде жиналады. Қанаттары қолмен үзіледі немесе секатормен және бұтақ кескіштермен кесіледі, төселген төсенішке немесе алдын ала қоқыстан тазартылған алаңға сілкілеп жерге	Жемістерді сағағынан, ұсақ бұтақтардан, жапырақтардан және басқа қоспалардан қолмен тазартады немесе 5-10 см қалыңдықта жайып қойып електерде кептіреді. Тұқым көлемін азайту мен себу ыңғайлы болуы үшін жемісті тұқым тазарту машиналарында немесе ауыл шаруашылық молотилкаларында қанатсыздандырып,	70-90		Жәшіктерде, себеттерде (жеміс қабаты 50 см аспауға тиіс), қағаз қаптарда		10-12

	түсіріп, жемістерді жинап үйеді.	кейіннен сұрыптауға болады.			1	
Кәдімгі ат талшын						
27	Жемістерін олар жаппай түсе бастаған кезде алғашқы үсіктерден кейін жерден жинап алады.	Қорапшаларды құрғақ, қопсытылған, мүмкіндігінше құмайт топырақты жерге бастырма астына 8-10 см қалыңдықта жайып, мезгіл-мезгіл аударыстырып, аздап кептіреді. Барлық қорапшалар ашылып, тұқымдарды босатқанша кептіреді.	90-95	Аздап дымқыл құм салынған жәшіктерде ұраларда немесе траншеяларда	Жиналған жылдан кейінгі алғашқы көктемге дейін	14
Жөке: ірі жапырақты; ұсақ жапырақты немесе жүрек тәріздес						
28	Жемістерін өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп немесе бұтақшаларды гүлшоғырымен бірге кесіп жинайды; төселген төсенішке немесе қыста қар үстіне сырықпен түсіреді	Жемістерді сағағынан, гүлінен және тағы басқа қоспалардан қапты толтырмай салып қолмен сілкіп тазалайды, 5-10 см қалыңдықта жайып қойып кептіреді және тұқымды сұрыптайды. Күзгі себуді жаңадан жиналған, кептірілмеген тұқымдармен жүргізеді.	Жөке: ірі жапырақты – 70; ұсақ жапырақты – 50 -90	Бітеу және жабық шыны шөлмектерде, металл және полиэтилен күбілерде	2-3	10-12
Жіңішке жапырақты жиде						
29	Жемістерін ағаштардан және бұталардан қолмен үзіп жинайды	Сүйегін бөліп алу үшін жемісті жеміс қырқышта немесе електе өңдейді, сүйекті сумен шаяды, 2,5-3 см қалыңдықта жайып електе кептіреді. Жемістің үлкен партияларын сүйекті бөліп алу үшін молотилкаларда өңдейді.	30-45	Таза	3-4	12
Қарашайыр шырғанақ						
30	Жемісті күзде төселген төсенішке түсіріп (қысқы дайындау кезінде каротин мен С витаминін жоғалтпас үшін) немесе қыста мұздап қатып қалған күйінде бұтағын кесіп	Мұздатылған жемісті бұтақтарынан ажыратады, содан кейін сұрыптап, қоспалардан тазартады. Тек тұқымдар (сүйектер) дайындау кезінде жемістерді жеміс қырғышта өңдейді, ағаш ыдыста езеді, електен өткізіп, кейіннен сумен шаяды. Шырынын алу кезінде жемісті преспен қысады	10	Әдетте бітеу және жабық ыдыста. Таза қаптарда, 50 см дейін қабатпен ағаш		10-14

	жинап, оларды жабық лашықтарға үйіп қояды.	және сүйегін жоғарыда айтылған тәсілмен бөліп алады, жуылған тұқымды 1-1,5 см қалыңдықта жайып, кептіреді және сұрыптайды.		жәшіктерде сақтауға болады	2	
Жабысқақ немесе қара қандыағаш						
31	Бұрлерді өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп, секатормен кесіп немесе төселген төсенішке сырықпен сілкілеп жинайды. Жемістерді қар ерігеннен кейін көктемде су бетінен де жинайды	Бұрлерден жемісті бұр кептіргіште 40-45°C температурада 1-2 тәулік ішінде немесе жылытылатын үй-жайда 5-6 тәулік бойы бұрлерді 3-5 см қалыңдықта еденге немесе еденге жайып қойып, күніне 2-3 рет араластыра отырып бөліп алады. Су бетінен жиналған жемістерді жинап алынған соң бірден себеді.	3, 5 - 12 (қазан-қарашада жинау кезінде шығымы неғұрлым жоғары болады)	Бітеу және жабық шөлмектерде	2-3	5-7
Грек жаңғағы						
32	Жемісін жерден жинайды. Жемістің түсуін тездету үшін бұтақтарды ұшында ілгіші бар ұзын сырықпен сілкіді.	Жемістерді жеміс жұмсағынан жаңғақ тазалайтын машиналарда немесе қолмен тазартады. Қоспалардан толық тазарту үшін жаңғақты күбілерде, бөшкелерде, үлкен ағаш ыдыстарда сумен шаяды және 5-6 см қалыңдықта елекке жайып қойып не биіктігі 1 м және ені 0,8 м дейін сырғымалы екі қапқақты тоқылған қораптарда бастырма астында немесе сарайда 3-5 күнтізбелік күн бойы кептіреді.	70-80	Салқын үй-жайларда жәшіктерде немесе көлемі бойынша 1:3 пропорцияда таза құм қоспасы мен траншеяларда	1	11-12
Көктерек						
		Тұқымның пісуі үшін сырғаларды құрғақ, желдетілетін үй-жайларда сөрелерде, еденге төселген брезентке, фанер тақтайшаларға 2-4		Жиналып, тазартылғаннан кейін бірден	-	5 - 6

33	<p>Сырғаларды кесілген немесе өсіп тұрған ағаштардан оларды үзіп жинайды.</p> <p>Тұқым бірнеше күн ішінде сыртқа шығады.</p> <p>Жинауға алғашқы қорапшалар жарылып ашыла бастаған кезде кіріседі.</p> <p>Жемістерді өсіп тұрған ағаштардан пісуіне қарай бұтақтардан үзіп, қолмен жинайды.</p>	<p>см қалыңдықта жайып, мезгіл-мезгіл араластырып отырады.</p> <p>Қорапшалардың басым бөлігі ашылатын 1-2 күнтізбелік күннен соң тұқымды бөліп алып, сырғаларды тесіктері 1-1,5x1-1,5 мм електен өткізеді, одан көктеректің тұқымы өтуге тиіс. Бұдан кейін мақталы қорапшалардың ұсақталған бөліктерін 3-4 с бойы қайта кептіріп, електен өткізеді.</p> <p>Жемістерді өңдеу орнына жәшіктермен және себеттермен әкеледі.</p> <p>Сүйектерін жиналғаннан кейін 1-2 күнтізбелік күн ішінде жемістерді қолмен кесіп ажыратып алады, суға шаяды, 5 см жуық қалыңдықпен електерде кептіреді және сұрыптайды.</p>	10-35	<p>себілмеген тұқымдар салқын үй-жайларда сақталады:</p> <p>а) бітеу және жабық шөлмектерде;</p> <p>б) хлорлы кальцийі немесе өшірілмеген әгі бар эксикаторларда.</p> <p>Таза қаптарда, жәшіктерде және қоймаларда</p>	-	5 - 6
Раушан: тікенді; қоңыр; коқыр; итраушан						
34	<p>Жемістерді бұталар бұтақтарынан қолмен үзіп жинайды</p>	<p>Жемістерді жеміс қырғыштарда іреді және сұрыптайды немесе тұқым тазалайтын машиналарда өңдейді.</p> <p>Шағын партияларды електен өткізеді, ағаш күбілерде езеді. Тұқымды жұмсағынан сумен шаяды, 1,5-2 см қалыңдықта жайып, електе кептіреді</p>	<p>Раушан: ит – 15-20; тікенді - 10; коқыр - 5-15; қоңыр – 40-50</p>	<p>Таза қаптарда, жәшіктерде және қоймаларда (сандықтарда)</p>	2	10-12
Тянь-шань сібiрi кәдiмгi метенi						
35	<p>Жемісі бар бұтақтарды өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп алады, әбден піскен кезінде төселген төсенішке</p>	<p>Жиналған жемістерді қоспалардан тазартады және тұқым тазалау машиналарында, жеміс қырғышта өңдейді немесе електен қолмен өткізеді.</p> <p>Еттартқыштарды пайдалануға болады.</p> <p>Тұқымды жеміс жұмсағынан сумен шайып тазартады, шүберек тартылған</p>	3	<p>Ыдыстың негізгі түрі бітеу және жабық шөлмектер, құтылар. Таза қаптарда сақтауға болады</p>		9-10

	секатормен немесе бұтақ кескішпен кесіп түсіреді.	рамаға қалыңдығын 0,5-1 см етіп жайып кептіреді және сұрыптайды.			2	
Сексеуіл: ақ, құмды, қара						
36	Жемісті олар қоңыр түске бояла салысымен және желді ауа райында шашылып қалмауы үшін айтарлықтай шұғыл түрде жинайды. Қанаттарын төсенішке немесе себеттерге қолмен түсіреді.	Тұқымды төсеніште күн көзінде 1-2 күнтізбелік күн бойы 6-7% ылғалдыққа дейін 10 см қалыңдықта жайып кептіреді және сағат сайын аударыстырып отырады. Түнге қарай жемісті брезентпен жауып қояды.	46	Жақсы желдетілетін қоймалардағы сөрелерде 50 см аспайтын қабатпен сақтап, аптасына 1-2 рет аударыстырып отырады	Көктемге себуге дейін	6-7
Былғары жалқын						
37	Жемісін пісе салысымен қысқа мерзім ішінде сыпырғыштарды сілкілеп немесе оларды үзіп төселген төсенішке лақтырып жинайды.	Сыпырғыштары брезентке жайып аздап кептіреді және ауылшаруашылық ұнтақтағышта ұнтақтайды, шағын мөлшерде дайындағанда қолмен өңдейді. Тұқымды сұрыптайды. Бос тұқым көп мөлшерде болған жағдайда оларды сумен шаяды, ал толық дәнді тұқымды кептіреді.	15-45	Бітеу және жабық шөлмектерде	2	10
Қара өрік: үй; алша; тікенді; терн						
38	Жемісті пісуіне қарай бұтақтардан үзіп қолмен жинайды	Сүйекті жемістен сүйек шығаратын машинамен ажыратады. Шағын мөлшерде болған кезде жемісті қолмен өңдейді немесе жеміс қырғышта өңдейді, ағаш ыдыста еседі. Содан кейін сүйекті сумен шаяды, 3-5 см қалыңдықта жайып кептіреді және сұрыптайды. Тұқымның үлкен партияларын жемісті өңдеу кезінде ілеспе өнім-пюре, шырындар алып (ыстық әдіспен емес) дайындайды.	Қара өрік: үйі – 5-10; тікенді – 88-15; алша – 8-10	Салқын жерде таза: қаптарда; жәшіктерде; қоймаларда	1 - 2 2 2	1 1 10 - 12 9-10
Қарақат: қызыл; қара						

39	Жидекті бұтақтардан қолмен үзіп немесе төселген төсенішке сілкі арқылы жинайды.	Жидектерді ағаш ыдыста өңдейді немесе електен өткізеді. Тұқымды ағаш ыдыста сумен шайып, қалқып шыққан жұмсағы мен бос тұқымды алып тастайды. Жемісті шырын алу үшін пайдаланған кезде жидекті преспен қысып, алынған сөлді сумен араластырады және тұқымды сумен шаяды. Жуып шайылған тұқымды шүберек тартылған рамаға 0,5-1 см қалыңдықта жайып кептіреді және сұрыптайды.	Қарақат: қызыл - 3-6; қара - 2-4	Негізгі ыдыс түрі - бітеу және жабық шыны шөлмектер. Таза қаптарда сақтауға болады	2	10-14
Сорақ: Палецкий; кара-черкез (Палецки черкез); Рихтер, геок черкез (Рихтер черкез)						
40	Қанатты жемістерді төселген төсенішке сілкі арқылы қолмен жинайды. Жеміс жинау үшін бұтақтарды сындыруға тыйым салынады.	Жемістерді 2-4 күнтізбелік күн бойы желдетілетін, қараңғы жерде қалыңдығын 10 см дейін етіп жайып, сағат сайын араластыра отырып кептіреді, түнге қарай жемісті брезентпен жауып қояды. Құрғатылған жемісті електен өткізіп, қоспалардан тазартады және сұрыптайды		Құрғақ, жақсы желдетілетін үй-жайларда сөрелерде 50 см дейін қалыңдықпен жайып, аптасына 1-2 рет аударыстырады	Жиналған жылдан кейінгі көктемге дейін	6-7
Терек: ақ немесе күміс; кара немесе осокорь						
41	Сырғаларды өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп алады, жинайды. Жинауға қорапшалар ашылып, ауада бірінші ұшпалар пайда бола бастаған кезде кіріседі.	Сырғалар толық пісу үшін оларды құрғақ желдетілетін үй-жайда брезентке немесе фанер тақтайшалардың бетіне 2-3 сырға қабатпен жаяды. 2-3 күннен кейін қорапшалардың көпшілік бөлігі ашылып, ұшпалар бөле бастаған кезде сырғаларды тұқым алу үшін тұқым тазалайтын машиналарда немесе (машиналар болмаған кезде) тесігі 2x2 мм темір електерде қолмен үгітеді. Ақ теректің сырғаларын електе 1 рет, кара теректің сырғаларын -	ақ терек - 4-11; кара терек - 3,5-12	Тұқымды жинағаннан кейін себу мүмкін болмаса, оны хлорлы кальций немесе өшірілмеген әгі бар эксикаторларда 7-8 % ылғалдылыққа дейін кептіріп, бітеу және		7-8

		бірінші өңдеуден кейін бір күн бойы ауада кептіріп, екінші рет өңдейді.		жабық шөлмектерде сақтайды	1 дейін	
Жапон хеномелесі немесе жапон айвасы						
42	Жемісін әбден піскен кезінде бұтақтарынан қолмен үзіп жинайды	Жемісін жеміс қырғышта ұсақтайды немесе қолмен електе үгітеді. Тұқымын жұмсағынан жуып шайып, 1,5-2 см қалыңдықпен жайып, електе кептіреді және сұрыптайды.	0,7	Бітеу және жабық шөлмектерде	2	11
Тұт ағашы; ақ, қара тұт, шовтун						
43	Жеміс шоғыры төселген төсенішке бір үйлі немесе аталықпен қатар өсіп тұрған аналық ағаштан сілкіп түсіреді. Жеміс бір мезгілде піспейтіндіктен жеміс жинауды бір ағаштан бірнеше рет жүргізеді.	Жеміс шоғырын жиналған күні өңдейді. Тұқымын алу үшін жемісті преспен қысады (шырынын пайдаланып) немесе жартылай толтырылған қаптарда қолмен езіп, електен өткізеді. Електен өткен тұқымды бірнеше рет сумен жуып шаяды және шүберек тартылған рамаға 0,5 см қалыңдықпен жайып, әрбір 3-4 с сайын араластырып көлеңкеде (бастырма астында) кептіреді. Тұқымдар сусымалы болған кезде олардың қалыңдығын 2-3 см дейін көбейтеді. Кептіруді үлгілерді әрбір 2-3 күнтізбелік күн сайын өлшеп, тұрақты массаға дейін жүргізеді, содан соң тұқымды сұрыптайды.	2,5	Салқын жерде бітеу және жабық шыны шөлмектерде	3	8-10
Алма: үй немесе мәдени; орман; паллас; сібір; қытай; жидекті						
	Жемісін әбден піскен кезінде өсіп	Ілеспе өнімді пайдаланбай тұқым дайындау кезінде жемісті жеміс ұнтақтағыштарда, жеміс қырғыштарда ұсақтайды, машина болмаған кезде електе жонады немесе ағаш ыдыста езеді. Ұсақталған массадан тұқымды сумен жуып шаяды, шүберек	Алма: үй – 0,2-0,6;	Салқын жерде; бітеу және жабық шыны		

44	тұрған ағаштардан ілмегі бар ұзын сырықпен сілкіп жинайды.	тартылған рамада 1 см қалыңдықпен жайып кептіреді және сұрыптайды. Тұқымның шағын партияларын дайындау кезінде сондай-ақ өңдеудің құрғақ тәсілін қолданады. Тұқымның үлкен партияларын жемістен пюре немесе шырын алу арқылы (ыстық әдіспен емес) дайындайды.	орман – шөлмектерде. 0,4-1,0; сибір – хлорлы 2,5-5,0; Қараөрік-жапырақты болады жидекті - 1-4	2 3	8-10
----	--	---	---	------------	------

Шаған: үшір, немесе жасыл; кәдімгі пенсильван, соғды

45	Жемістерін өсіп тұрған ағаштардан қолмен үзіп алып немесе секаторлармен, бұтақкескіштермен кесіп жинайды; төселген төсенішке немесе қоқыстан тазаланған алаңқайға сілкіп жинап, үйіп қояды. Күзгі немесе көктемгі себу үшін тұқымды сәл піспей тұрған күйінде (қанаттары қоңыр түске бояла бастағанда) жинаған жақсы	Жемістерді сағағынан, ұсақ бұтақтан, жапырақтан және басқа қоспалардан қолмен тазалайды, қалыңдығын 5 -10 см етіп жайып кептіреді. Тұқымның көлемін азайту үшін және себуге ыңғайлы болу үшін жемісті тұқым тазалайтын машиналарда немесе ауылшаруашылық ұнтақтағышта қанатсыздандырып, тұқымды қоспалардан сұрыптайды.	Шаған: кәдімгі – 50 см аспайтын жеміс соғды – қабатымен 75-85; маньчжур – 80; жәшіктерде, пенсильван және қағаз ж а с ы л - себеттерде, 65-95 қапшықтарда.	2	10-12
----	--	---	--	---	-------

Е с к е р т п е :

1. Орман тұқымдарын бақылау мақсатында жинау үшін учаскеде тозаңдану және жарықтану жағдайлары әртүрлі 3-тен 10-ға дейінгі қалыпты ағаш бөледі.
2. ТОТБ - тұрақты орман тұқымдары базасы.
3. УОТУ – уақытша орман тұқымдары учаскелері.

Орман тұқымдарын дайындау,
қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану
және олардың сапасын бақылау
ж а с а у қ а ғ и д а л а р ы н а
6-қосымша

Паспорт № _____

Ескерту. 6-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

200__ жылғы _____ массасы _____ (_____) килограмм
(күні, айы) (жазбаша) (цифрлармен)

тұқым партиясына жасалды. (тұқымның толық қазақша және латынша түр атауы)

1. Осы тұқым партиясын _____
(бағыныстылығын көрсетіп, осы партияны

дайындаған шаруашылықтың атауы)

2. Шаруашылықтың мекенжайы және пошта индексі _____

3. Электронды поштаның адресі _____

4. Тұқымдар, жемістер, бүрлер жиналған уақыт _____ 200_жыл _____
(айы, жылы)

5. Тұқым, жеміс немесе бүршік жиналғандарын: _____

(орман тұқымы ауданының, кіші ауданының индексі,

мемлекеттік орман иеленуші, орманшылық)

Орман тұқымы объектісінің санаты _____

Сортты немесе жаңартылған тұқымдар _____

плантация немесе учаске нөмірі, орам, телім

6. Екпелердің, плантацияның, учаскенің таксациялық сипаттамасы:
орманның құрамы _____, бонитеті _____,
түрі жас тобы _____

(балауса, орта жастағы, пісіп келе жатқан, пісіп жетілген)

Селекциялық топ _____

Тұқымның орман өсіруге құндылығы _____

(қалыпты, жақсартылған, сортты)

Басқа мәліметтер _____

7. Таулы жағдайлар үшін мыналар көрсетіледі:

1) теңіз деңгейінен биіктігі _____

2) бөктері (шығыс, батыс, оңтүстік, солтүстік) _____

8. Тұқымдарды, жемістерді немесе бүршектерді жаппай дайындау алдында алқаағаштарға кім және қашан алдын ала тексеру жүргізді

9. Бүршіктен тұқым қандай әдіспен және қашан алынды, бүршік кептіргіштің түрі, температурасы _____

10. Қылқан жапырақтылар тұқымы қандай әдіспен және қандай механизмді қолданып _____ қанатсыздандырылды және _____ тазартылды

11. Тұқым құрғақ және шырынды жемістерден қандай әдіспен алынды _____, тұқым қандай әдіспен тазартылды _____

12. Тұқым тазарту қашан аяқталды _____ (күні, айы, жылы)

13. Тұқым қайда сақталуда _____

(егжей-тегжейлі көрсетілсін: арнайы тұқым сақтағышта, _____ ыңғайландырылған, суық немесе жылы үй-жайда орларда, жертөледе, _____ кенеп жабылып және т.б.)

14. Тұқым қандай ыдыста сақталады _____ (бөтелкеде, қапта, жәшікте немесе басқа ыдыста)

15. Тұқым қандай мақсатта дайындалды _____

(өз шаруашылығында себу үшін, өткізу үшін, тәжірибелік мақсаттар үшін)

М.О. Мемлекеттік орман иеленуші

Тұқымды сақтауға жауапты тұлғаның лауазымы мен қолы _____

Орман тұқымдарын дайындау, қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану және олардың сапасын бақылау _____

жасау қағидаларына _____

7-қосымша

Заттаңба

Ескерту. 7-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

1. Тұқымның түр атауы _____

2. Тұқымның селекциялық құндылығы _____

(қалыпты, жақсартылған, сортты)

3. Орман тұқымы ауданы, орман өсіретін аймақ, кіші аймақ _____

4. Орам, телім нөмірі _____
5. Орман тұқымы объектісінің санаты және нөмірі _____
6. Шаруашылық (ұйым) атауы _____
7. Дайындау жылы мен айы _____
8. Паспорттың нөмірі мен күні _____
9. Партияның бастапқы массасы _____ кг.
10. Ыдыстың орын саны және түрі _____
11. Ыдыстың реттік нөмірі _____
12. Осы ыдыстағы тұқым массасы _____
(тұқымның, пайдаланылуына қарай

бастапқы және кейінгі)

13. Тұқымның кондициялылығы туралы куәліктің нөмірі және оның берілген күні, _____ тұқымның сапа сыныбы _____
колданылу мерзімі _____
(тұқым сапасын қайта тексеру кезінде)

М . О .

Т ұ қ ы м

с а қ т а у ғ а

ж а у а п т ы

т ұ л ғ а н ы ң

лауазымы және қолы _____

Орман тұқымдарын дайындау,
қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану
және олардың сапасын бақылау
ж а с а у қ а ғ и д а л а р ы н а

8-қосымша

Тұқым сапасын анықтау үшін орташа үлгілерді іріктеудің № _____ актісі

Ескерту. 8-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

(орман иеленушінің, орман пайдаланушының атауы)

(аудан, облыс, мекен-жайы)

тиесілі тұқым сапасын анықтау үшін үлгілер іріктеп алу жөнінде уәкілеттік берілген мен, _____

_____ (лауазымы, тегі, аты, әкесінің аты)
200__ жыл _____ комиссия мүшелері _____
(а й ы , к ү н і)

_____ (әрқайсысының лауазымы, тегі, аты, әкесінің аты)
_____ қатысуымен және

_____ (орман және аңшылық шаруашылығы саласындағы аумақтық органның өкілі)

_____ катысып тұруымен _____
(с а қ т а у о р ы н ы)

сақтаулы мына партиялардан тұқым қарап, орташа үлгілерді іріктеп алдым.

р/с №	Тұқымның түр атауы	Тұқымның өнім берген жылы	Тұқымды дайындау мақсаты (өз қажеті, өткізу және басқалар)	Тұқым партиясының нөмірі	Тұқым партиясының массасы, кг
1	2	3	4	5	6

кестенің жалғасы

Бдыс түрі және орындардың әр тұқым партиясы бойынша нөмірі	Паспорт нөмірі және көшірмесінің берілген күні	Дайындау орны (тұқым қайдан және қашан алынды)	Орташа үлгінің массасы, г	Тұқымға қанша рет анализ жасалады	Тұқым сапасы туралы соңғы құжаттың нөмірі және күні мен осы құжатты берген мамандандырылған ұйымның атауы
7	8	9	10	11	12

Үлгілер орман тұқымдарының сапасын анықтау үшін _____ жіберілді.

_____ (уәкілетті органның мамандандырылған ұйымының атауы, күні)

Үлгілерді _____ іріктеу _____ жөнінде
уәкілеттік берілген тұлға (лауазымы) _____
(Т.А.Ә., қолы)

Уәкілетті _____ о р г а н н ы ң
аумақтық _____ органының _____ өкілі _____
(Т.А.Ә., қолы)

Орман тұқымдарын дайындау,
қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану
және олардың сапасын бақылау
жасау қағидаларына

9-қосымша

Тұқымдар партиясын қалыптастыру, үлгілер сұрыптау және орташа үлгіні құрау ерекшеліктері

Ескерту. 9-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

Р/с №	Жұмыстардың атауы	Жұмыстар жүргізудің ерекшеліктері
1	2	3
1.	Орман тұқымдарының партияларын қалыптастыру	<p>Партия біртекті орман тұқымдарынан:</p> <p>1) түрі немесе түр алуандығы;</p> <p>2) өсетін орнының жағдайлары;</p> <p>3) жас топтары (жас балауса, орта жастағы, пісуге жақын, пісіп жетілген);</p> <p>4) селекциялық санаттары (сортты, жақсартылған, қалыпты);</p> <p>5) екпелердің шығу тегі (табиғи, жасанды);</p> <p>6) тұқымды жинау, өңдеу, сақтау тәсілі;</p> <p>7) түр-түсі, жылтырлығы, иісі және дымқалдану дәрежесі бойынша қ а л ы п т а с т ы р ы л а д ы .</p> <p>Белгілі бір түр орман тұқымдарының әртүрлі партияларын, оның ішінде массасы бойынша шағын партияларын араластыруға болмайды.</p>
2.	Орман тұқымдарының үлгілерін сұрыптау	<p>Үлгі сұрыптау ағаштың түріне және орман тұқымдарының партияларын сақтау жағдайларына байланысты арнайы сүңгілермен (конус, дорба, цилиндр пішінді) немесе қолмен жүргізіледі:</p> <p>1) үюлі күйінде сақтаулы ұсақ және орташа тұқымдар үшін үлгілер сұрыптау әр қабаттың бес түрлі жерінен (жоғарғы - тереңдігі 10 см, орташа - үйінді биіктігінің тең жартысы, төменгі - еденнен) жүргізіледі, яғни 15 үлгіден кем б о л м а у ы к е р е к ;</p> <p>2) ірі тұқымдар үшін (жаңғақтар, сүйекті жемістер және басқалары) - әр қабаттың он түрлі жерінен 3 үлгіден алады;</p> <p>3) қаптарда (10 қапқа дейін) сақтаулы сусымалы тұқымдар үшін әр қаптан жоғарғы, орта, төменгі қабаттан бір-бірден кемінде үш үлгі, 10 қаптан көп болған жағдайда - алынған үлгінің тереңдігін алмастыра отырып, әр қаптан б і р - б і р ү л г і д е н а л а д ы ;</p> <p>4) шыны шөлмектерде, темір ыдыстарда, жәшіктерде және басқа да ыдыстарда сақтаулы тұқым партияларынан сүңгілермен немесе қолмен үлгі сұрыптап алу мүмкін болмаған жағдайда тұқымды тегіс жерге төгеді, араластырады, тегістейді және әр ыдыстың тұқымы төгілген жердің әр тұсынан қолмен кемінде бес үлгі сұрыптап алады. Сұрыптап алынған тұқым үлгілерін (жеке-жеке) тегіс жерге төгеді, мұқият карап шығып, партияның біртектілігін анықтау үшін қоқыстануы, иісі, түр-түсі, жылтырлығы және басқа да белгілері бойынша салыстырады. Жекелеген үлгілердің күрт айырмашылықтары болмаған жағдайда оларды бастапқы үлгі етіп біріктіреді, оның массасы тұқымдардың орташа үлгісінің он мәрте массасына сәйкес келеді. Бастапқы үлгіден тұқым партиясының сапасын анықтау үшін бір орташа үлгіні бөліп алады.</p>
		<p>Тұқымдардың орташа үлгісін бөліп алу үшін бастапқы үлгіні тегіс жерге төгеді, араластырады, ұсақ тұқымдар үшін қалыңдығы 3 см дейін және ірі тұқымдар үшін 10 см астам шаршы түрінде тегістейді, содан соң диагональдары бойынша 4 үшбұрышқа бөледі. Екі қарама-қарсы орналасқан үшбұрыштан тұқым алып тасталынады, ал қалғанын біріктіріп, келесі бөлу</p>

3.	Тұқымдардың орташа үлгісін бөліп алу	үшін қайтадан шаршы түрінде тегістейді. Бөлуді белгіленген массаның орташа үлгісін алғанға дейін жүргізеді. Тұқымдардың сұрыптап алынған орташа үлгісін алдын ала суға қайнатып дезинфекцияланған тығыз матадан тігілген таза дорбаға салады, кендір жіппен байлап, тұқым сапасын анықтау үшін паспортын, заттаңбасын және орташа үлгілер сұрыптау актісін қосып, уәкілетті органның мамандандырылған ұйымына жөнелтеді. Қалыптастырылған партиялардан тұқымдардың орташа үлгілерінің дұрыс сұрыпталуына бақылау жасау мақсатында бақылау үлгілері сұрыптап алынады, оларды талдау нәтижелері бойынша тұқым дайындаушыға оң жақтағы жоғарғы бұрышында «Мемлекеттік бақылау» деген белгісі бар тұқым сапасы туралы тиісті құжат беріледі, ал бұдан бұрын берілген тұқым сапасы туралы құжаттар мемлекеттік бақылау үлгілерінің сұрыпталуымен бір мезгілде алып қойылады.
4.	Тұқымдардың ылғалдылығын анықтау үшін үлгілер құрау	Тұқымдардың ылғалдылығын анықтау үшін үлгіні бастапқы үлгі тұқымының қалдығынан дәл осылай құрайды. Сұрыптап алынған үлгіні таза, құрғақ ыдысқа салады, оны тұқым әбден толтырылғаннан кейін аузын тығынмен нығыздап жабады да, сүргіш, балауыз немесе парафин құяды. Тұқымдардың орташа үлгісін ылғал өткізбейтін пленкадан жасалған сыйымдылығы кемінде 0,5 дм ³ қапқа салуға болады, қаптың жиектері онда барынша аз ауа қалдыра отырып, ыстық әдіспен жабылады немесе мықтап байланады, содан кейін дәл осындай екінші қапқа салынып, ауызы тығыз байлап тасталады. Заттаңбаның бір данасы ыдыстың немесе қаптың ішіне салынады, екіншісін сыртына желімдейді.

Орман тұқымдарын дайындау,
қайта өңдеу, сақтау мен пайдалану
және олардың сапасын бақылау
ж а с а у қ а ғ и д а л а р ы н а
10-қосымша

Тексеру нәтижелері туралы

Акт

Ескерту. 10-қосымшаға өзгеріс енгізілді - ҚР Үкіметінің 2012.11.07 N 1413 (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Қаулысымен.

№ _____

Акт жасалған орын

20 _____ жылғы « _____ » _____ сағат _____ мин.

уәкілетті органның атауы

тексеру жүргізуге негіз болған тексеру тағайындау туралы актінің күні
м е н н ө м і р і

_____

тексеру жүргізген тұлғаның (тұлғалардың) тегі, аты, әкесінің аты (ол
_____ болған жағдайда)

_____

ж ә н е _____ л а у а з ы м ы

_____

тексерілетін мемлекеттік орман иеленушінің атауы,

_____

тексеру жүргізу кезінде қатысқан лауазымды тұлға
Тексеру жүргізілген күн, орыны және кезеңі _____
Тексеру нәтижелері туралы мәліметтер _____
анықталған тәртіп бұзушылықтар және

_____

о л а р д ы ң с и п а т ы

_____

Тексеру нәтижелері туралы актімен таныстым _____
_____ тексеру жүргізу кезінде

_____

қатысқан мемлекеттік орман иеленушінің лауазымды тұлғасы

Қолы _____

Қол қоюдан бас тартты _____

Тексеруді жүргізген лауазымды тұлғаның қолы _____